

ДАЛЕКТИЗМИ ЯК ДОМІНАНТА ІДІОСТИЛЮ УЛЯНИ МАЛЯР

Пена Любов Іванівна,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови

На важливості дослідження діалектного розмаїття наголошують багато дослідників. Знаний діалектолог П.Ю.Гриценко зазначив: «Багатство лексики народних говорів, різноманітність мотивів номінації, збереження у словниковому складі народної мови одиниць, відмінних за генетичною й часовою віднесеністю, – усе це актуалізує дослідження складу, закономірностей системної організації, особливостей функціонування лексики говорів на одному синхронному зрізі і в часі. Евристична цінність діалектних даних постійно зростає у зв'язку з розширенням сфер їх використання, насамперед для розв'язання глото- і етногенетичних проблем, в етимологічних, історико-семасіологічних, ономастичних дослідженнях, для з'ясування окремих проблем етнографії, фольклористики, літературознавства» [1, с. 3]. Останнім часом чимало авторів залучають діалектний матеріал до своїх творів.

Мета студії – проаналізувати діалектні риси художнього мовлення Уляни Маляр на матеріалі її книги оповідок «Баба Федиха».

Уляна Маляр – українська журналістка і письменниця, уродженка села Буковець Верховинського району Івано-Франківської області, дослідниця Гуцульщини, музикантка. За краєзнавчо-дослідницьку діяльність та популяризацію Гуцульщини нагороджена багатьма відзнаками, зокрема за художньо-документальний фільм про Марію Кречунек (Чукутиху) івано-франківською Міською премією імені І.Франка. Як людина, для якої рідною є гуцульська говірка, вона щедро вводить різнорівневі діалектні одиниці в канву своїх розповідей.

Широко представлені гуцульські фонетичні риси в системі вокалізму й консонантизму: перехід голосного *a* після м'яких приголосних та шиплячих в *e* (*свєтий, чєс, глиненєх*); м'якість шиплячих (*зачьинаєтє, вчюєш, Марічько, душя, вечєрє, бджьоли*); депалаталізація приголосних (*хтос, когос; вид (від), тишли (пішли), вин (він), миг (міг), пид (під), миж (між), ридного (рідного)*); вимова *мл* внаслідок асимілятивної назалізації як *мн* (*земня*); перехід *л* у *в* (*стів*); відсутність подовження приголосних перед голосним *e*, що розвинувся з *ьє* (*житьє, доїнє*); вимова *г, к* на місці м'яких *д, т* (*кьигнут, кьижкий, тїккьо*); звукосполучення *шч* внаслідок асиміляції вимовляється як *шиш* або *ж* усікається до *ш* (*шишьоки, хрєшиєні, прошишьє*) та ін.

В аналізованому тексті авторка репрезентувала і морфологічні особливості гуцульської говірки: іменники першої відміни в орудному відмінку однини та узгоджувані з ними прикметники, а також займенники мають закінчення *-єв, -ов* (*мнов, свєчєнов водов, кольоровов коронов, рибов*); відмінні від літературномовних форми особових (*вна, вни*), присвійних (*йго*) та відносних (*йкий, йка*) займенників; архаїчна форма *ню* у знахідному відмінку однини особового займенника *вона*; ствердіння кінцевих приголосних у дієслівних закінченнях третьої особи однини теперішнього і майбутнього часу, а також наказового способу (*крутит, приходит, світит, простит*); *си* часто у препозиції

до дієслів (*зараз си зачне, як ти си молиш*); усічення форми прийменника до у сполученні з іменниками та займенниками (*д'міні*) та ін.

Засвідчено притаманне для гуцульського говору скорочення звукового складу слів: *А моя ба говорить, що в цей час зима тримає ... прозоре простирадло і нагріває так собі тіло, аби дожити до весни* [2, с. 16]; *А мо', не не треба?* [2, с. 34].

Відображено в аналізованих текстах характерне усічення імен та деяких загальних назв у кличному відмінку: *ба* (бабо), *Марі* (Маріє).

У творах У.Маляр на лінгвальному рівні зафіксовано шанобливе ставлення до старших, що в гуцульському говорі виявляється у звертанні на *ви* до однієї особи і відповідно використання множинних форм означень до означуваних слів, виражених в однині, а також присудків у множині при підметах (або звертаннях) в однині: *Баба казали* [2, с. 12].

В аналізованій книзі авторка продемонструвала лексичне багатство рідного для неї говору. Іменникові діалектизми маніфестовані різними групами: назви осіб (*газда, кньигиня, береза, стариня*); найменування природних географічних об'єктів (*берда, кичера, недеї, царинка*); назви одягу та головних уборів (*туня, крашениці, сардак, убиря, крисаня, рогачка*); назви, пов'язані з господарською діяльністю (*бартка, газдівка, дараба, слуп*); назви представників тваринного світу (*кугут, гайда, жєрва, єрчы*); найменування рослин (*афини, афинник, барабулька, баранці, гаджючки, тогодзи*); назви страв (*бануш, гуслинка, женциця, студенец*); назви танців (*гуцулка, данец*); номінації музичних інструментів (*дримба*) тощо.

Передати колорит буття горян допомагають численні діалектні прикметники різної семантики: *джигурний, делькатний, жєсний, сивний, фідзігорний, фіглявий, файний, маціцький* та ін.

Багатство й розмаїття демонструють гуцульські діалектні дієслова, доречно використані в аналізованій книзі: *сокотити, пужіти, лундати, змаціцькатися, кімувати, ківати, кутатиси* тощо.

Передають колоритну картину гуцульського життя вдало використані діалектні прислівники: *файно, фист, борзо, гляба, намах* та ін.

Службові частини мови представлені такими діалектизмами: *вога, ає, май-май, най, мой, йо, преці, агій, ийга*.

Виконуючи найрізноманітніші функції в аналізованих текстах (зокрема образотвірну; пізнавальну; функцію забезпечення художньої переконливості й етнографічної достовірності відтворення гуцульського колориту, гуцульської мовної картини світу; функцію етнографічної ідентифікації персонажів; функцію збагачення словникового складу літературної мови; функцію розширення системи стилістичних фігур і тропів), діалектизми є невід'ємною частиною мовотворчості У.Маляр, домінантою її ідіостилію. Використання діалектизмів у белетристиці торує багатьом із них шлях до скарбниці загальнонародної мови.

Література:

1. Гриценко П.Ю. Ареальне варіювання лексики. Київ : Наукова думка, 1990. 272 с.
2. Маляр У. Баба Федиха. Силянка оповідок від нас [оповідання]. Брустури : ТОВ «Дискурсус» : вид-во «Брустури», 2024. 160 с.

Пена Л.І. Діалектизми як домінанта ідіостилю Уляни Маляр. *Матеріали звітної наукової вебконференції викладачів, докторантів, аспірантів університету за 2023 рік Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника*, 1–5 квітня 2024 р., м. Івано-Франківськ. Електронне видання. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В.Стефаника, 2024. С. 152-154.